

kereskedelmi viszonyainak ismerete külön hangsúlyozott követelmény. Az 1853-ban hozott rendelet a tanárképzést a szakrendszer alapján igyekszik megoldani. Igaz, hogy történelem-földrajz csoportosítást nem enged meg azzal az indokolással, hogy a két tárgy egymástól el nem választható. Tehát a földrajz még mindig nem tekinthető önállóknak, a Ritter elgondolta „Universalwissenschaft“-nak. 1854-ben jelent meg azután az a rendelet, amely az oktatás nyelvétül a németet írta elő, s ezzel minden jószándékú törekvést még csírájában elfojtott, amely segített volna túljuttatni a tanügyi életet a felmerülő nehézségeken. Az autonóm iskolák ellenállása, mivel a nyilvánossági jog megadása az Organisations Entwurf elfogadásától volt függővé téve, nem hozott számottevő eredményt s így valósult meg a régi kíváncsi, a hazai középiskolai oktatás egysége.

A következő két évtized alatt (1860—1879), a tantervi kísérletezések korában merül fel az új iskolatípusnak, a reálgimnáziumnak gondolata. Ez lett volna hivatva kiküszöbölni az egyoldalúnak ítélt gimnázium és reáliskola hibáit. Ebben a megoldásban a földrajz a természet- (fizikai földrajz) és történettudományok (politikai földrajz) társtudománya. A két tábor küzdelme a század végén a történeti folyamatosságot is képviselő humanisztikus felfogás híveinek győzelmével végződött (1895). A politikai földrajz érettségi tárgygyá válik.

Túlnőne ez ismertetés keretein, ha megkísérelnénk vázolni mindazokat a megszéágazó ellentéteket és követeléseket, amelyek a földrajzoktatással szemben a jelen század elején fellépnek. A küzdelem érthető. A földrajztudomány újabb módszeres fejlődés birtokában, azoknak megfelelőleg igyekszik keresztül vinni a földrajzoktatás reformját, de nem sok eredménnyel. Csak 1926-ban valósul meg az a főkövetelés, hogy a földrajz a felsőbb osztályokba is bevonul, igaz, hogy jelentőségét csak megközelítő szerepben. A teljesen kielégítő megoldást a szerző a földrajz jelentőségét teljesen értékelő újabb reformtól várja.

A dolgozat lényegét csak érintő fennebbi ismertetés is indokolja talán azt az állítást, hogy a munka hézagpótló s nemcsak a szaktanárok számára szolgál okulásokkal, hanem minden az oktatásüggyel általában foglalkozó szakember is haszonnal forgathatja.

Dr. Párducz Mihály

H. Rohracher. Bevezetés a jellemkutatásba. (Kleine Einführung in die Charakterkunde.) 2-ik jav. és bőv. kiadás, 1936. B. G. Teubner. 154. l.

Az első kiadáshoz írt előszavában kifejezett azt a célját, hogy a tudományos karakterológia eredményeiből csak a lényegeset és a gyakorlatilag fontosat nyújtsa, szerzőnk könyvének második kiadásával teljesen elérte. Németországi sikerét ez a körülmény hiánytalanul megmagyarázza. De ugyancsak ez a célkitűzés: rövid, mégis mindenre kiterjedő összefoglalást adni a mai karakterológiai vizsgálatokról, indokoltá teszi, hogy felhívjuk rá a magyar pedagógiai körök figyelmét is.

Ilyen összefoglaló karakterológiának sokszor érezzük hiányát. Hiszen minél erőteljesebbé és uralkodóbbá lesz nálunk az a követelés, hogy iskoláinkban az oktató munka mellett a nevelői feladatoknak is tágabb teret biztosítsunk, annál jobban terelődik a közfigyelem a jellemkutatás lehetőségei, módszerei és eredményei felé. Tanuló és tanár egyéni jellem típusa, osztály és egész iskola kollektív jellem- vagy szellem típusa sokszor döntő szerephez jut a nevelői problémák megoldásában. Az átöröklés, a nem, a környezeti és a nevelhetőség kérdésének kapcsolatai a jellem-problémákkal nemcsak egyetemes neveléstani fontosságuknál fogva érdekelhetnek

bennünket, hanem a nevelésügy sajátosan magyar feladatainak szempontjából is. Akkor, amikor nemcsak a hivatás soraiból, hanem a közvélemény legszélesebb köreiből is felhangzik a kívánság: „egyéniiségek nevelése és kollektív nemzeti öntudat kialakítása“ legyen a célunk¹⁾, be kell látnunk, hogy a modern, tudományos jellemkutatás módszerei szinte nélkülözhetetlenek nevelői munkánk szolgálatában.

Ezekben a törekvéseinkben hathatós támogatást nyújt *Rohracher* kis kötete. A karakterológia tudományos alapvetéséről adott világos bevezető fejtegetések után részletesen foglalkozik a természettudományos és a bölcsészeti irányú jellemkutatás feladataival. A *Kretschmer*-féle típusrendszer alapos felvázolását szerencsésen egészíti ki a kísérleti típuslélektan igazolt eredményeinek ismertetése (az egyéni munkatempó, az érzet, képzet és appercepció típusai jellemzettségei, az érzelmi érzékenység, az objektiválás egyéni sajátosságai stb.) *Jaensch* típuselméletéből a tárgyalás világosságával és élénkségével emelkedik ki az integrációtípusok fejtegetése. Megfelelő keretben és terjedelemben tekinti át a *Kretschmer*-elmélet biológiai irányú továbbfejlesztőinek vizsgálatait is (Jung, Ewald, Kroh és Pfahler).

A jellemrendszerek második csoportjának tárgyalása már sokkal tömörebb. Talán egyedül ezzel sejteti szerző egyéni állásfoglalását, vagy alkalomszerűen szólva, a maga karakterológiai hovatartozását, mert hiszen könyvében másutt mindenhol óvakodik a kritikai megjegyzésektől. Ebben a fejezetben veszi sorra *Klage-Prinzhorn* személyiséglélektanának és az ezen felépített tipológiájuknak vázlatos ismertetését. Ezt követi Spranger ideális típusairól szóló rövid, de biztos vonalvezetésű fejezet.

Legértékesebbek azonban könyve befejező szakaszai, amelyekben a fentebb már említett kapcsolatokat foglalja össze: a jellemtípusok kapcsolatait az átörökléssel, nemi, környezettel, neveléssel és emberi sorssal.

A könyv itt felsorolt értékeivel szemben rá kell mutatnunk egy nagy hiányára is. Olyan hiányra, amelyet ma helyel-közzel minden németországi könyv hasábjain észlelhetünk: a külföldi irodalom és tudományos munkásság eredményeinek feltűnő elhanyagolására. Német olvasó szemében talán nem olyan szembetűnő ez az elzárkózás. Mi azonban világosan látjuk, hogy csak a tudományos tárgyalás teljességének s így a kötet értékeinek rovására történt. De még így is elsőrendű szolgálatokat tesz nemcsak a pszichológus, orvos és nevelő, hanem a racionalizáló iroda-, gyár- vagy más üzemvezető kézi könyvtárában is.

pz.

Friedrich Schneider: Die Selbsterziehung. Einsiedeln, 1936. Benziger, 281. lap.

Az önnevelés kérdéseivel, történetével, céljaival, módszereivel eddig is sokat foglalkoztak kutatások, részletmunkák, általános művek, de *összefoglaló* tudományos feldolgozásban Schneider Frigyes egyetemi tanár foglalkozik könyvében *először rendszeresen* e kérdéskomplexummal. Szem előtt tartja mindazok igényeit, akik tudatosan és tervszerűen dolgoznak önmaguk alakításán. Ezért az *ifjúság és a felnőttek* érdekeit egyaránt igyekszik kielégíteni, mert tisztában van azzal, hogy a nevelés a nevelő és növendék kölcsönös befolyásolása. A legjobb nevelés a növendék önnevelésének vezetése és ehhez a nevelő állandó önmaga nevelése szükséges. E végből a nevelőknek és a szülőknek is tisztában kell lenni az önnevelés rendszerével. Schneider tökéletesen ismeri a kérdéskomplexum egész területét, saját gazdag megfigyelései és tapasztalatai, valamint más kutatók feljegyzései és tudományos munkái alapján, amiről

¹⁾ Ambrózy György: „Történelmi nevelés“. Pesti Napló 1937. febr. 21.